

Theodoret om Ambrosius og Theodosius

Theodoret (ca. 393-458) var biskop i Kyros øst for Antiokia i Syrien. Han skrev en række teologiske værker, men også historiske værker. Nedenstående tekst er et uddrag af hans kirkehistorie (Historia ecclesiastica), der blev færdigskrevet omkring år 450.

Thessaloniki er en stor og meget folkerig by i [provinsen] Makedonien. [...] Her rejste der sig et stort oprør og adskillige embedsfolk blev stenet og truet med vold. Kejseren blev opildnet af vrede, da han hørte nyhederne herom [...] [og han] tilfredsstillede sit hævngherrige ønske om gengældelse ved at drage sværdet mod alle på den mest uretfærdige og tyranniske måde, idet både uskyldige og skyldige blev dræbt. Det siges, at syv tusinde omkom uden nogen form for lov og endda uden, at man havde udsagt en retslig kendelse over dem. I stedet blev de alle som én majet ned som hvedeaks under høsten.

Da Ambrosius hørte om denne sørgelige katastrofe, gik han ud for at møde kejseren, som ved sin tilbagevenden til Milano¹ som sædvanlig ønskede at gå i den hellige kirke. Ambrosius mødte ham uden for den ydre forhal og forbød ham at træde ind over den hellige dørtærskel, idet han sagde: "Det ser ikke ud til, o kejser, at du ikke betænker den skyld, du har pådraget dig på grund af den store massakre. Men nu, da din vrede er formildet, forstår du så ikke omfanget af din forbrydelse? [...] Du skal ikke blive forblændet af pragten fra den lilla farve,² du bærer, eller forledes til at glemme svagheden i det legeme, som tøjet dækker. Dine undersåtter, o kejser, er af samme natur som dig selv – og ikke alene det, men de er dine medtjenere [i forhold til Gud]. For der er én Herre og hersker over hele menneskeheden, og Han er skaberen af alle skabninger, uanset om de er prinser eller af folket. Med hvilke øjne vil du da beskue det tempel, der tilhører vores fælles Herre og hersker over alle? [...] Hvordan kan du i bøn løfte dine hænder, der drypper af blod fra en så uretfærdig massakre? Hvordan kan du med sådanne hænder modtage Herrens hellige legeme? [...] Gå bort, og fjern ikke gennem endnu en forbrydelse yderligere skyld til den første. Underkast dig den restriktion, som Gud, alles Herre, indvilger i, at du bliver idømt. Han vil være din læge. Han vil skænke dig sundhed."

Kejseren, der var blevet opdraget i viden om den hellige skrift, og som godt kendte sondringen mellem den kirkelige og verdslige magt, underkastede sig Ambrosius' irettesættelse, og vendte med mange tårer og suk tilbage til sit palads. Kejseren lukkede sig inde i sit palads og udgød strømme af tårer. [...]

[Theodoret beretter, at kejseren angår i otte måneder. Kejseren betror sig til sin hushovmester, Rufinus, der var medskyldig i massakren, og forklarer:] "Jeg tør ikke sætte min fod i kirken, og udover dette er himlens dør lukket for mig, for jeg husker Herrens stemme, der lige ud sagde: "Hvad I binder på jorden, det skal være bundet i Himmelen."³ [...]

[Rufinus forsøger herefter ifølge Theodoret uden held at mægle og bede Ambrosius om tilgivelse på Theodosius' vegne. Efter dette forgæves forsøg på at formilde Ambrosius gik Theodosius til sidst selv til Ambrosius og bad om barmhjertighed, idet han sagde:] "Jeg beder dig i betragtning

¹ Kejseren havde været i Verona.

² Lilla var den kejserlige farve

³ Mattæus-evangeliet 18,18. Denne udtalelse er rettet til Jesu disciple (apostle), men blev af kirken tolket således, at kirken – som disciplenes arvtagere – besad den såkaldte nøglemagt, dvs. nøglerne til frelsen og Himmelen. Der eksisterede derfor ingen frelse uden for kirken.

af vores fælles Herres nåde om at løse mig fra disse bånd og om ikke at lukke døren, som af Herren er blevet åbnet for alle, der virkelig angrrer." Ærkebiskoppen svarede: "Hvilken form for anger har du udvist siden din vældige forbrydelse? [...] Fremsæt en bestemmelse, der ophæver din lidenskabelige dom. Fremsæt en bestemmelse om, at når en dødsdom eller en proskription⁴

5 er underskrevet mod nogen, skal der gå tredive dage før henrettelsen, og ved udløbet af denne periode skal sagen igen bringes for dig, for din vrede vil da være blevet mildnet og du kan på retfærdig vis afgøre sagen." [...] Kejseren lyttede til dette råd og anså det for fremragende, og han beordrede straks, at loven skulle udarbejdes og underskrev selv dokumentet. Skt. Ambrosius løste ham derefter fra hans bånd.

10 Kejseren, der var fuld af tro, tog nu mod til sig for at træde ind i den hellige kirke, hvor han hverken bad i stående eller i knælende stilling, men kastede sig på jorden og fremsagde Davids klage: "I støvet ligger min sjæl, hold mig i live efter dit ord!"⁵ Han rev sig håret, slog sig for panden og udgød strømme af tårer, mens han bønfuldt Gud om tilgivelse. Da tiden var inde til, at han skulle bringe sit offer til det hellige bord,⁶ græd han hele tiden, idet han rejste sig og gik

15 hen til alteret. Efter han havde givet det offer, han skyldte, forblev han inden for afgrænsningen [ved alteret], men endnu engang forblev den store Ambrosius ikke tavs, men belærte ham om hans rette plads. Først spurgte han ham, om han ønskede noget, og da han sagde, at han ventede på at deltage i de hellige ritualer, sendte han sin diakon⁷ hen til ham for at sige: "Det er kun tilladt for præsterne, o kejser, at komme inden for barrieren omkring alteret. Træd derfor til-

20 bage og forbliv sammen med resten af lægfolkene.⁸ En lilla dragt skaber kejsere, men ikke præster..." Også denne instruks adlød den troende Theodosius med glæde og lod i et svar forstå, at det ikke var på grund af frækhed, at han [efter nadveren] var forblevet inden for barrieren, men fordi han havde fået den forståelse, at det dette var skikken i Konstantinopel. "Jeg skylder tak", tilføjede han, "for at jeg også er blevet rettet i denne fejltagelse." [...]

25 Ved sin hjemkomst til Konstantinopel forblev Theodosius inden for fromhedens grænser. [...] [Han udtalte:] "Jeg har efter meget besvær lært forskellen på en kejser og en præst. Det er ikke nemt at finde en mere egnet mand til at lære mig sandheden. Alene Ambrosius fortjener titlen 'biskop'."

30

Theodoret om Ambrosius og Theodosius (*Historia ecclesiastica* V.17-18), oversat af J. Rosenlöv, efter W. S. Davis (red.): *Readings in Ancient History: Illustrative Extracts from the Sources*, Boston (1912-13), vol. II: "Rome and the West", s.298-300 samt P. Schaff & H. Wace (red.): *Nicene and Post-Nicene Fathers*, Second Series, vol. 3. Buffalo (1892).

⁴ Proskription / at proskribere: at erklære nogen for fredløs

⁵ Salmernes bog 119,25

⁶ Dvs. gå til nadver

⁷ Diakon: biskoppens medhjælper

⁸ Lægfolk eller lægmænd er person, der ikke er viet til et kirkeligt embede og ikke er medlemmer af en religiøs orden.